

R. J. Relanderin saha.

Liike- ja teollisuuselämä sekä osuustoiminnalliset yritykset Raudussa.

On aivan luonnollista, että Rautuun ei ole voinut syntyä varsin huomattavia teollisuuslaitoksia. Siihen on vaikuttanut Raudun syrjäinen asema ja myöskin se, ettei pitäjässä ole suurempia koskia. Jo vuonna 1795 mainitaan Sumpulan tehtaalla olleen mylly, rautatehdas ja valimo. Tehdas valmisti hellarautoja, joita vieläkin löytyy pitäjässä, hautapatsaita, sellaisia on muutamia vielä nähtävänä Raudun vanhalla hautausmaalla. Sitä paitsi valmistettiin muita rauta- ja malmiesineitä, joita vietiin Pietariin. Sumpulan hovin puistossa löytyy vielä tehtaalla valmistettuja tykinkuulia. Talonpojat saivat kuljettaa tehtaan tuotteita Pietariin y.m. ja tuoda sieltä tavaroita takaisin. Näistä reisuista lauletaan vanhassa kansanvirressä:

*“Vie vaan viinat Viipurihin
 Tuopa rautoja takaisin.
 Nevian Savotal siell’ on,
 Siell’ on Koslova kotona,
 Najok reisut merkkiäävi,
 Mene sieltä Sumpulahan.
 Siell’ on itse Israeli,
 Kotona kova isäntä,
 Näytti paikan tavaroille.”*

Laulun mukaan olisi Sumpulassa ollut myös viinatehdas. Nyt on tehtaasta sahalaitos jäljellä, sen yhteydessä mylly ja päreenvalmistulaitos.

Raudun nykyisistä tehdaslaitoksista on huomattavin nimismies R. J. Relanderin omistama Liippuan saha ja myllylaitos. Se sijaitsee edullisella paikalla lähellä Venäjän rajaa ja on uudenaikaisine koneineen ja työtapoineen vuosi vuodelta kehittynyt ja laajentunut. Etenkin viime vuosina on sen valmistama puutavaramäärä varsin huomattava.

Liikemies P. Kermisen omistama sahalaitos Anttolan kylässä on myöskin yksi Raudun kaikkein huomattavimpia. Sekin on uudenlaisesti järjestetty ja tarmokkaalla johdolla on se muodostunut varsin huomattavaksi.

Vielä on mainittava Korleenhovin mylly ja sahalaitos sekä kauppias J. Kermisen omistamat mylly-, pärehöylä ja limonaditehdas Kylmäojalla. Etenkin kaksi viimeainittua ovat hyvin käytettyjä edullisen asemansa vuoksi. Vielä voi mainita Pyykön pienemmän sahan Maanselän kylässä.

Mitä maakauppoihin tulee, on niitä Raudun pitäjässä kaikkiaan 10. Raudun nykyisistä kauppiaista on vanhin J. Kerminen. Hänellä on 3 kauppa. Pääkauppa Orjasaassa, perustettu 1890, sivukaupat Kirkonkylässä 1893 ja Raasulissa 1904. Monipuolisilla liikkeillään ja utteralla toiminnallaan on hän saavuttanut suuren ostajapiirin. Kauppias J. Kerminen on yksi Raudun toimeliaimpia miehiä. Köyhän kodin lapsi, kasvoi aikana, jolloin ei ollut tilaisuus käydä koulu-

Juho Kerminen.

ja. Opiskeli itsekseen. Oppi hyvin tuntemaan kansan olot. Kauppa-alalle hän halusi. Jo 15-vuotisena hän välitti maitoa Pietariin. Tätä kauppansa hän laajensi, ryhtyen kuljettamaan myöskin muita maataloustuotteita. Tämä hänen työnsä oli suureksi hyödyksi paikkakunnalle. 1890 hän sitten perusti kaupan Orjasaarelle ja sittemmin mainitut kaksi sivukauppaa. Samalla on hän seutunsa kaikkein tarmokkaimpia maanviljelijöitä. Hänen viljelyksensä ovat laajat ja uudenkaisessa kunnossa. Sitä paitsi hän on ottanut osaa yhteis-

rientoihin. Ollen m.m. 3 vuotta kunnallislautakunnan esimiehenä. Sivistysseuroja hän on auttanut. Raudun nuorisoseura ja Raasulin voimistelu- ja urheiluseura ovat aina häntä kiitollisuudella muistele- va. Oman onnensa seppä hän on, mutta on tahtonut myöskin työllään kansan yhteisöä auttaa.

Toinen Raudun huomattavin liikemies on Elias Myöhänen, joka omistaa maakaupan Raasulissa, perustettu 1896 ja yhteisesti kauppias Mikko Valkosen kanssa kaupan Maanselän kylässä, perustettu 1904. Hän on epäilemättä yksi Kannaksen etevämpiä liikemiehiä. Hänen kauppansa ovat hyvin järjestetyt ja hoidetut. Sitä paitsi hän harjoittaa hyvässä kunnossa olevaa maanviljelystä. Oman onnensa seppänä hänkin on itse itsensä kasvattanut ja omalla työllään ja tarmollaan kohonnut. Paikkakunnan sivistysharrastukset ovat hänessä löytäneet uskollisen kannattajan, samoin myöskin kunnalliset riennot.

Osuuskaupasta - sillä on 3 myymälää - tulen mainitsemaan myöhemmin. Mäkrällä ovat vielä Sipposen ja Koirasen pienemmät sekatavarakaupat.

Paljon on ollut Raudussa kauppiaita, mutta ne ovat aikojen kanssa hävinneet. Mainitsen vanhemmista muutamia. Jo vuonna 1874 oli pitäjässä Simon Gratshoff, Michel Salonen ja Petter Puhakka. 1875 mainitaan Aleks Falin, 1876 Matti Ossi ja Matti Toiviainen y.m. Nykyään on pitäjässä vielä valokuvaamo Maanselällä, Pietiäisen nahkuriliike Raudun kylässä, kirjallisuus-, vakuutus- ja koneasia-miehiä siellä täällä.

Viinakauppaa koetettiin saada kuntaan 1873, mutta eipä sitä saatu. Aivan kuin sitä peläten lauleli Jäskén Vasili:

*“Kuule viina ko mie laulan.
Kuule puteli, kun mie puhelen
en mie moiti sun mahtias.
enkä voimais vähyyttä.
Olit sie ennen oiva juoma,
siivo syöjil suloinen.
Teit sie ennen tenkareijän
pippilöil ja pappiloil,
niinku nimismiehillekkii.
Virkamiehi vähhi
viskoit virattomaks’,
lautamiehet laittelit
ja viskoit virattomiks’
äkäseks’ ärsyttelit.”*

Kun vielä mainitsen, että kestikievareita on Raudussa kolme, Kirkonkylässä, Palkealassa ja Mäkrällä, lienenkin maininnut tärkeimmät yleisön ruumiin ravinnosta ja muista tarpeista huolehtivat liikkeet.

Juho Kermisen kauppa.

Raudun osuustoiminnallisista yrityksistä on ensiksi mainittavat osuuskassat. Niitä on kolme Kirkonkylän, Mäkrän, Sudenmäen kassat.

Kirkonkylän eli Raudun pitäjän osuuskassa perustettiin 1902. Kassan perustamisesta antaa sen varsinainen sielu, opettaja J. P. Kokko seuraavan kuvauksen: “Raudun Maamiesseuran pöytäkirjaan on merkitty, että jo lokakuun 17 p:nä 1902 on seuran kokouksessa luettu kirjaa “Miten osuuskassa perustetaan ja hoidetaan”. Lukemisen ja sen johdosta syntyneen keskustelun tuloksena mainitaan, että päätettiin tilata 10 kpl. kirjasta “Miten osuuskassa perustetaan ja hoidetaan” sekä 10 kpl. “Osuustoimintalaki”. Niistäpä sai sitten allekirjoittanutkin kappaleen kumpaistakin. Sitten pidettiin useita valmistavia kokouksia, joissa tätä uutta asiaa ahkerasti pohdittiin, sillä jokainen oli ollut jo aikoja selvillä, että jotain olisi tehtävä, jonka avulla saataisiin vähenemään nuo lakkaamattomat huutokaupat kauppiaiden tuomioiden suorittamiseksi. Toivorikkaalla mielellä

ryhdyttiin sääntöjä valmistamaan ja ajateltiin vain yhtä kassaa koko pitäjääseen, josta nimi Raudun pitäjän osuuskassa. Mutta sitten kävi paikkakunnalla Pellervo-Seuran neuvoja ja saksalaisten kokemusten perustalla pienennettiin piirit ja siten syntyikin paikkakunnalle kolme kassaa.

Raudun pitäjän osuuskassan perustamiskirja on päivätty jouluk. 23 p. 1902. Perustavia jäseniä on ollut vain kahdeksan nimittäin kappalainen Joel Siikanen - nyt kirkkoherrana Joutsassa -, kreivi Hugo Stewen-Steinheil, myöskin jo paikkakunnalta pois muuttanut, maanviljelijät Jaakko Klossner, Kustaa Lindbäck, Juho Luomala, Tahvo Pekkanen ja Juho Pietiäinen sekä kansak. opett. J. P. Kokko. Näistä on vieläkin kassassa jäsenenä Klossner, Luomala, Pietiäinen, Pekkanen ja Kokko.”

Näin lähti alkuun tämä kassa, joka on maamme ensimmäisiä. Varsinainen rahojen lainaus alkoi 1903. Jäseniä on kassassa ollut seuraavasti:

1902 oli jäseniä	8.	Niillä lainaa	- -	mk.
1903 ” ”	32	” ”	2,940	”
1904 ” ”	78	” ”	14,062	”
1905 ” ”	102	” ”	19,610	”
1906 ” ”	122	” ”	26,623	”
1907 ” ”	146	” ”	32,231	”
1908 ” ”	164	” ”	37,834	”
1909 ” ”	163	” ”	35,770	”
1910 ” ”	177	” ”	34,022	”
1911 ” ”	187	” ”	31,247	”
1912 ” ”	198	” ”	27,976	”
1913 ” ”	198	” ”	30,779	”
1914 ” ”	180	” ”	32,125	”
1915 ” ”	187	” ”	33,684	”

Liikevoitosta muodostettu vararahasto on nyt 3,861 mk. ja käyttörahasto 1,021 mk. Talletuksia on kassassa 12,153 mk. Osakkeiden maksamat osuusmaksut nousevat 10,804 markkaan.

Osuuskassa-aatteen ydin on siinä, että rahat annetaan määrättyä tarvetta varten ja on ne siihen käytettävä. Mihin tarkoituksiin on sitten Raudun osuuskassa rahoja lainannut. Rakennushommia on avustettu 73 lainalla. Uudisviljelyksiä on osuuskassasta lainatuilla rahoilla tehty 138 ha. Apulannoitusaineita on kassasta lainatuilla varoilla ostettu vuosittain noin 1000 säkkiä. Kassa on avustanut myöskin uudenaikuisten työaseitten hankintaa. Mainittakoon vaan, että sen avulla on ostettu yli 30 niittokonetta, äkeitä yli 200, auroja noin 150. Kassan jäsenille on hankittu käytettäväksi viljanlajittelija, hankmo ja mullistaja. Lehmien ostoon on myönnetty 62 lainaa, yhteensä 8,900 markkaa. Hevosien ostoon 38 lainaa, yhteensä 11,290 markkaa. Talojen jakaantuessa on myönnetty 23 lainaa yhteensä 4,860 markkaa tilaosien ostoon veljiltä ja sisarilta. Vielä on lainoja myönnetty kaivojen kaivamiseen, tunkioiden tekoon, emakkosikojen ostoon, karjanrehun ostoon y.m. Ja moni on kassan varoilla saanut pelastetuksi mantunsa ja karjansa huutokaupasta.

Kuten tästä käy selville, on kassa tehnyt varsin tuntuvaan työtä taloudellisen elämän elvyttämiseksi Raudussa.

Osuuskassan hallitukseen ovat kuuluneet: hallituksen puheenjohtajina kirkkoherra J. Siikanen 23/12 -02–4/4 -07, maanviljelijä J. Luomala 4/7 -07–2/5 -08, urkuri J. H. Kosonen 2/5 -08–9/5 -09 ja maanviljelijä J. Pietiäinen 11/8 -09:stä lähtien.

Varapuheenjohtajina kreivi H. Stewen-Steinheil 1902–1904, maanviljelijät K. Lindbäck 1904–05, L. J. Klossner 1905–06, J. Luomala 1906–07, urkuri J. H. Kosonen 1907–08 ja suntio S. Valkonen 1908:sta nykypäiviin.

Kassan ensimmäisen hallituksen muodostivat: kirkkoherra J. Siikanen, kreivi Stewen-Steinheil, maanviljelijät J. Klossner ja K. Lindbäck sekä allekirjoittanut. Sen perästä siihen ovat kuuluneet M. Pyöttiö 1904, kuoli samana vuotena ja J. Pietiäinen 1905:stä. Hän on varajäsenenä ollut alusta pitäen hallituksen kokouksissa, siis koko kuluneen ajan. J. Luomala kuului hallitukseen 1905–1908. Hänkin otti varajäsenenä osaa alusta pitäen kassan hallituksen kokouksiin. Suntio S. Valkonen on kuulunut hallitukseen v. 1905 alkaen. Mikko Kukko tuli varajäseneksi 1905 ja vakituiseksi 1907; urkuri J. H.

Kosonen, niin kuin esimiehistä on jo mainittu, P. Pusa 1909:stä alkaen ja Tuomas Loponen 1912.

Kirjanpitäjänä ja hallituksen jäsenenä on ollut koko ajan J. P. Kokko.

Nykyisen hallituksen muodostavat Juho Pietiäinen esimiehenä, Samuli Valkonen varaesimiehenä J. P. Kokko kirjanpitäjänä ja jäsenenä Tuomas Loponen ja Pekka Pusa.

Mäkrän ja Sudenmäen osuuskassat ovat toimineet samaan suuntaan, jos

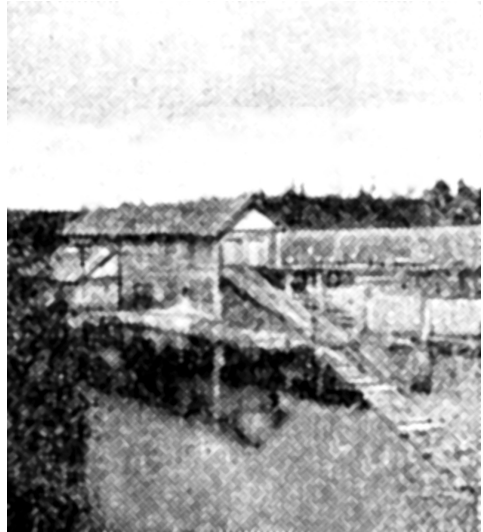
kohta heikommin. Mainitsen muutamia numeroita niiden toiminnasta.

Mäkrän osuuskassassa oli 1913 jäseniä 70. Lainoja jäsenille 14,535. Talletuksia 548:-. Osuusmaksuja saatu 2,741:-. Vararahasto 1,252:-. Kalusto ja käyttöraho 804:-. Yhteisostoja tehty 368:-. Pellervoa tilattu 70 kappaletta.

Sudenmäen osuuskassassa oli 1913 jäseniä 95. Lainattu jäsenille 16,853:-. Talletuksia 402:-. Osuusmaksuja saatu 2,525:-. Vararahasto 1,696:-. Kalusto- ja käyttöraho 811:-. Pellervoja levitetty 95.

Mäkrän osuuskassan hoitajana on toiminut pitemmän aikaa urkuri J. P. Kosonen, Sudenmäellä opettaja J. P. Sederholm ja hänen jälkeensä maanviljelijä Thusberg.

Varsin voimakkaaksi osuustoiminnalliseksi liikkeeksi on muodostunut osuuskauppa. Perustava kokous pidettiin 1907. Asian alulle panijat olivat kirkkoherra A. Järveläinen, isännöitsijä J. E. Mentu ja maanviljelijä J. Klossner. Kauppa aloitti toimintansa marraskuussa samana vuonna. Jäseniä oli silloin 60. Ensimmäinen kaupanhoitaja oli Matti Partanen, hän erosi vuoden lopussa ja tuli hänen sijalleen S.

Korleen saha.

V. Rahtanen. Kohta sen erottua kahden vuoden päästä tuli toimeen K. L. Allenius, joka oli siinä 2 vuotta. Häntä seurasi Matti Kiesiläinen ja Kiesiläisen muutettua pois paikkakunnalta 1915 nykyinen hoitaja E. Stavenhagen.

Ensivuonna antoi liike voittoa 3,209 mk. 84 penn. 1913 oli vuosivoitto 6,172 mk. 52 penn. Sirkiänsaareen perustettiin haarakauppa 1910. Maanselälle 1915 ja nyt avataan kohta haarakauppa Raasuliin.

Jäseniä kaupassa on yli 300.

Kuten tästäkin selviää, kulkee osuuskauppa-aate Raudussa voimakkaasti eteenpäin.

*

Osuustoiminnallisista yrityksistä on vielä mainittava osuusmeijeri, joka perustettiin vuonna 1903. Alussa se toimi onnistuneesti, mutta sen täytyi lakata vuonna 1906, kun maidolla saatiin parempi hinta Pietarissa.